

Budai Főár

A B. Zs. H. Budai Körzetének Havi Lapja * 2024. május * 5784. Niszán-Ijár * XXVI. évfolyam 4. szám

Mérleg

Dr. Verő Tamás:
Mérleg
1. oldal

Imaidők és Jahrzeitok
2. oldal

Háztáji Hírek
3. oldal

Dr. Verő Tamás:
Közelgő ünnepeink
3-4. oldal

Ács Bori:
**Csak a falba vésett
nevük maradt...**
4-5. oldal

Porosz Péter:
Forró vizet a kopaszra!
6-7. oldal

Rimay Ádám:
**Ilyen volt azút a Népszínház
utcából Párizsig**
7. oldal

Interjú Schiller Noával...
8-9. oldal

Dr. Szegő Ágnes:
Most már neten is olvasható...
9. oldal

Dr. Rafi Kishon:
Szallah Sabati...
10-11. oldal

A Micve Klub programajánlója
11. oldal

**A Micve Klub
májusi programja**
12. oldal

Mennyire élünk kiegyensúlyozott életet? Ünnepeink során van alkalmunk kicsit elmélázni, és mérlegre helyezni életünk menetét, és pár pillanatig megnézni, hogy a jó vagy a rossz dolgok vannak túlsúlyban a mindennapjainkban. Az ember hajlamos ilyenkor (is) vagy az egyik, vagy a másik irányban túlzásba esni. Mindennek én vagyok az oka, a jónak is és a rossznak is. Semmiről nem tehetek én, mások miatt van ez így. Annyi minden rossz/jó dolog ér engem, és ezt mind csakis kizárólag magamnak köszönhetem, annak, hogy én ilyen ember vagyok.

A másik opció, miszerint azért történnek velem a jó/rossz dolgok, mert mások tették azzá az életemet, amilyen, és nekem erre semmi ráhatásom sincsen, és nem tehetek semmit azért, hogy jobb legyen az életem. Talán nem jó sem egyik, sem pedig a másik véglet sem. Nem lehet az életünk folyására azt mondani, hogy külső hatás egyáltalán nem befolyásolja, és azt sem lehet gondolni, hogy mi nem alakítjuk, és nem alakíthatjuk a saját életünket, csakis mások vannak rá hatással.

Minden történésre igenis van kihatásunk, de nem lehetünk önteltek, és nem mondhatjuk, hogy minden csak rajunk múlt, múlik. „Má nistáná hálajlá háze?” - Miben különbözik ezen este a többi estétől? Vajon miben különbözik ezen peszah ünnepe az összes többitől? Miben különbözik ez a széder este az elmúlt évek széderétől? Azt biztosan kijelenthetjük, hogy a tavalyihoz nem mérhető az idei ünnep. Teljesen más. A szabadságot ünneplő nép nem szabad, sem Izraelben, sem pedig a Föld bármely más pontján. Háborúban áll. Nehéz, de ki kell mondjuk! Háborúzik a Hamasszal, háborúzik a Hezbollahnal, Iránnal, saját magával, vallásosok a kevésbé hithű zsidókkal. Az eddig viszonylagos nyugalomban élő galuti zsidók a saját lakhelyükön küzdenek az antiszemitizmussal, és még sorolhatnánk az ellenpéldákat, melyek a szabadságunk ellentételezései.

A hozzáállásunk kell, hogy különböző legyen. Nézzük az eseményeket, átéljük őket, megtapasztaljuk őket a saját bőrünkön. A mostani peszah időszaka más, mint az eddigiek voltak. Más és más módon éljük a

perceket, az órákat. Aggódva, félve, reménykedve, de ebben is meg kell lássuk, hogy van ráhatásunk az érzéseinkre! Persze nem teljesen mindenre és ebben kell megtalálnunk az egyensúlyt!

Éreznünk kell mindazt, ami a népünkre ránehezedik most, de nem szabad, hogy ezzel letargiába taszítsuk magunkat! Bízunk és bízunk kell. Erről szól peszah ünnepe. Látnunk kell a sok-sok csapást (10 csapás) amit átélünk, a kilátástalanságban élt évszázadokat (rabszolgaság), ugyanakkor fontos látni az akkori apró fényt is (10 parancsolat, néppé válás). Mindebben kell létrejönnie egy egészséges egyensúlynak!

Nem lehet csak a rosszat látni, csak a nehézségeket megélni, (kovid/háború, terrorizmus...), vagy arrogánsan lenézni a magas lóról (kiválasztott nép tagjai vagyunk, nekem semmi dolgom, mert az örökkévaló megsegít), hanem jól kell elhelyezni a súlyokat a mérleg két serpenyőjében.

Tudom, ez nagyon-nagyon nehéz. Próbálkozzunk kell saját magunk megismerésével, és a zsidóság szerepének valós helyzetének átlátásával. Olyan úton járunk, ahol mi magunknak is tennünk kell a dolgok formálásáért, és egyben bízunk kell az Örökkévaló segítségével, és a kettő kéz a kézben kell, hogy járjon! Ezen egyensúly megtalálásához kívánok mindannyiunknak sok erőt!

*Dr. Verő Tamás
főrabbi*

✧ Imaidők ✧

2024. év májusi imarendje - 5784. Niszan - Ijár

Május	02.	07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima (este számoljuk az Omer 10. napját)	Niszan	24.
	03.	18.30	péntek	Kábálát sábat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 19.41) (O. 11.)		25.
	04.	10.00	szombat	Ünnepi ima - ÁHÁRÉJ MOT (Hávdálá: 20.53) (O. 12.)		26.
	05.		vasárnap	Erev Jom HaSoá - Holocaust emléknapi		27.
	06.	07.01	hétfő	Sahrit - Reggeli ima, JOM HASOA (O. 14.)		28.
	09.	10.01	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima (O. 17.)	Ijár	01.
	10.	18.30	péntek	Kábálát sábat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 19.50) (O. 18.)		02.
	11.	10.00	szombat	Ünnepi ima - KEDOSIM (Hávdálá: 21.06) (O. 19.)		03.
	12.		vasárnap	Erev Jom HaZikáron - Emlékezés napja		04.
	13.	07.01	hétfő	Sahrit - Reggeli ima, JOM HAZIKÁRON (O. 21.)		05.
	13.		hétfő	Erev Jom Hacmaut - Izrael Állam Függetlenségi Napja (76.)		05.
	14.		kedd	JOM HAACMAUT - 76. Izrael Állam Függetlenségi Napja		06.
	16.	07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima (O. 24.)		08.
	17.	18.30	péntek	Kábálát sábat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 19.59) (O. 25.)		09.
	18.	10.00	szombat	Ünnepi ima - EMOR (Hávdálá: 21.15) (O. 26.)		10.
	20.	10.01	hétfő	Sahrit - Reggeli ima (O. 28.)		12.
	23.	07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima (O. 31.)		15.
	24.	18.30	péntek	Kábálát sábat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 20.07) (O.32.)		16.
	25.	10.00	szombat	Ünnepi ima - BEHÁR (Hávdálá: 21.27) (O.33.)		17.
	26.		vasárnap	Lag BaOmer - Omerszámlálás 33. napja		18.
	27.	07.01	hétfő	Sahrit - Reggeli ima (O.35.)		19.
	30.	07.02	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima (O.38)		22.
	31.	18.30	péntek	Kábálát sábat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 20.14) (O.39.)		23.
Június	01.	10.00	szombat	Ünnepi ima - BEHUKOTAJ (Hávdálá: 21.34)		24.

Jahrzeitok

A Jahrzeit-Táblán szereplő elhunytak nevei az 5784. év Niszan - Ijár (május) havában

Czeizler Gábor	Május 19.	Pataki István	Május 23.
Deutsch Lajosné	Május 12.	Stein Imréné	Május 01.
Dr. Faragó Kálmán	Május 15.	Szerdahelyi Ernő	Május 12.
Dr. Rácz Egonné	Május 16.	Vágó Lajosné	Május 23.
Dr. Vértes Tiborné	Május 30.	Várkonyi-Wassermann Ervin	Május 21.
Farkas György	Május 10.	Várszegi Imréné	Május 24.
Fogel Ferenc	Május 15.	Verő György	Május 19.
Forgács Rezső	Május 14.	Weisz József	Május 26.
Freiman Péter	Május 12.		

KÉRJÜK, TÁMOGASSA ADÓJA
1%-ÁVAL A FRANKEL ZSINAGÓGA
ALAPÍTVÁNYT!

ADÓSZÁM: 18114878-1-41

A MAZSIHISZ TECHNIKAI SZÁMA:

0358

KÖSZÖNJÜK!

☆☆☆

Kirándulást szervezünk a *Frankel Közösség* részére *Sződligetre*, május 15-én, szerdán. Távolsági busszal utazunk *Újpest Városkapu* állomásról. Sződligeten a festői szépségű horgásztavat idegenvezetővel körbesétáljuk. Méltán nevezik *Mesetónak* ezt a gyönyörű tavat. Végigsétálunk az erdőben a *Szód-Rákos* patak mentén a tanösvényen, végül megnézzük a *Korsók Házát* a tulajdonos vezetésével. A program ezen részén a maximális létszám 15 fő. Vonattal térünk vissza *Budapestre*.

Részvételi díj: 1.000 Ft/fő. Jelentkezni a *frankelkozosseg@gmail.com* címen lehet. A találkozás helyét és időpontját e-mailben közöljük a résztvevőkkel.

Mindenkit szeretettel várunk!

Heksch Éva és Imre

☆☆☆

Beszámoló a nagyváradi kirándulásunkról

Március 26-27-én kétnapos nagyváradi kiránduláson vett részt a csapat.

Az ötletet *Nógrádi Gergő* adta, hogy látogassuk meg az ottani hitközséget. Nem is véletlen, hogy annyira összeharagkozott velünk, mert a kintiek ritka kedves, segítőkész, vendégszerető társaság. *Rézműves Robi*, a

Háztáji Hírek

kántor sokat segített a szállás és étkezés megszervezésében, és az idegenvezetésben.

Bérelt busszal érkezünk *Nagyváradra*. Csodás ebédet kaptunk, majd a zsinagógá-

kat jártuk végig. Jó szállodánk volt bent a belvárosban, közel a *Körös* partjához. Második nap délelőtt először a várba látogattunk el, majd a szecessziós nagyvárossal ismerkedtünk meg. Még egy kiadós ebéd, és már indulni kellett vissza *Budapestre*. Két felejthetetlen napot töltöttünk együtt, sokat láttunk, jókat ettünk, és nagyokat nevettünk.

☆☆☆

2024. március 23-án *párasát záhorkor*, szombaton (5784. *ádár seni* hó 13-án) a *Frankel Leó* úti zsinagógában került sor *Avidor András* és *Mercédesz* gyermekének, szeretett fiúknak, *Eithannak* bár micvó avatására. A sábesz délelőtti istentisztelet során az ünnepség meghatóan sikerült, a rokonok és barátok hallhatták, ahogy az ifjú fiatalember tóra áldásokat, sőt magát a tórát is, valamint a *háftára* áldásokat és a szövegét is saját maga olvassa fel szefárd kiejtéssel. Kívánunk *Eithannak* és családtagjainak sok örömet, boldogságot és jó egészséget, *bis 120 és ad 120, mazl tov!*

2024. március 30-án *sábát párá*, a vörösten különleges szombatján, az ima befejeztével (5784. *ádár bét* 20.) *Magyar Lióra*, *Anita Hanna* és *Dániel* másodszülött lányának bár micva avatására került sor. Családtagok és barátok gyűltek össze, hogy meghallgassák *Lióra* értekezését a *Purim* ünnepéről, majd a kidduson megtartott rövid felolvasását, amit édesanyja, *Anita Hanna* szívhez szóló szavai követtek. Gratulálunk nagykorúsága alkalmából az egész családnak. *Mazl tov!*

Közelgő ünnepeink

Jom Hasoa 2024. (május 6): A varsói gettófelkelés évfordulóján, niszan hó 27-én tartják meg *Izraelben* minden évben a holokauszt és a hősiesség emléknapját, amelyen a soá hatmillió zsidó áldozatára emlékeznek.

Jom HáZikáron (2024. május 13.) - **Jom HáÁcmaut** (2024. május 14.): 5708. *kiszlév* hó 8-án (1947. november 29.) az ENSZ kimondta, hogy *Erec Iszráélben* le fog járni a brit mandátum, és zsidó állam alakul. Arab részről folyamatos támadások érték az akkor megalakuló államot. *Ijár* 5-én, 1948. májusában kikiáltották a zsidó államot, és másnap hét arab állam támadta meg őket. Két évig tartott a *Függetlenségi Háború* illetve a *Felszabadító Háború*. Sok ezer zsidó veszítette életét ebben a harcban. De a kikiáltás előtt is folytak elkeseredett küzdelmek, egy nappal az állam kikiáltása előtt *Gus Ecion* (*Jeruzsálem*től délre fekvő terület) az arabok kezére került, melyet a

helyi zsidók hőiesen védtek. Ők a fogságba esésük miatt nem is tudták, hogy egy napra rá kikiáltották az állam függetlenségét. Akik ekkor *Gus Ecionban* hősi halált haltak, azok emlékére *ijár* hónap 4-napját *Izrael* hősi halottainak emléknapjává tették. Mindazokra emlékezünk, kik a különböző földalatti mozgalmakban, a *Felszabadító Háborúban*, az 1956-os *színáji hadjáratban*, az 1967-es *Hatnapos Háborúban*, az 1973-as *Jom Kipur*i háborúban, az 1982-es libanoni háborúban, és minden egyéb akcióban, szárazföldön, tengeren, vagy leve-

gőben veszítették életüket. Az emléknap közvetlenül megelőzi a *Függetlenségi Napot* - *Jom HáÁcmaut* -, az államalapítás évfordulóját. 1948. május 14-én, 5708. *ijár* hó 5-én kiáltották ki *Izrael Államot*. Egész napos gyászt tartanak az országban, sófár fúvással emlékeztetve az *Izrael Állam*ért hősi halált halt emberekre. Délelőtt 11-kor egész *Izrael* megáll, megdermed, mozdulatlan válik egy percre és emlékezik, gyászolja fiait és lányait, kik életüket áldozták hazájukért. Ám ugyanezen a napon este, mikor beköszönt *Jom HáÁcmaut*, a *Függetlenség Napja*, egyik legfelszabadultabb, legörömtelibb estéjét éli át *Izrael* országa, emlékezik az 60 évvel ezelőtti napra, mikor az ENSZ-ben kimondták a határozatot, megszavazták, hogy *Izrael* egy független önálló állammá váljék.

Lág BáOmer 2024. május 26. vasárnap, az omer 33. napja, *ijár* hónap 18-a, egy különleges és egyben kivételes nap. A tra-

díció szerint ekkor szűnt meg a Rabbi Akiva tanítványait tizedelő járvány. Ezért ezen a napon a peszach második napján kezdődő gyászydíszakat megszakítjuk, és ilyenkor megengedett a borotválkozás, a nyíratkozás, vidámság, esküvő tartása. Lág BáOmer RASBI (Rabbi Simon Bar-Jochaj), Rabbi Akiva egyik legnagyobb tanítványa halálának napja. A hagyomány szerint a rómaiak elől 13 évig egy barlangban bujkált fiával,

Elazarral együtt, és ez idő alatt kitanulta a csodatevés tudományát is. Neki tulajdonítjuk a Zohar, a Kabala alapműve megírását. Rasbit kérjük ilyenkor, hogy vigye imáinkat, ő mint igaz ember, egy Cádik, az Örökkévalóhoz, és ilyenkor táncolunk, énekelünk, örömmünnepet tartunk. Felső-Galileában, Meronban gyűjtják a legnagyobb tábornöveget (ilyenkor ugyanitt vágják le először a hároméves kisfiúk haját), amit ilyen-

kor az egész világon hasonló tüzek gyújtása követ. A Zohár, a Tóra rejtett bölcsességét említi, ahogy „...lámpás a micva, de a Tóra maga a fény...” (Mislé, 6,23, és Jeremiás 23,29). „Nemde, mind tűz a szavam?” - mondá az Örökkévaló, ezért emelünk, erre emlékezve mi is tüzeket.

Ünnepeljünk közösen!

Dr. Verő Tamás
főrabbi

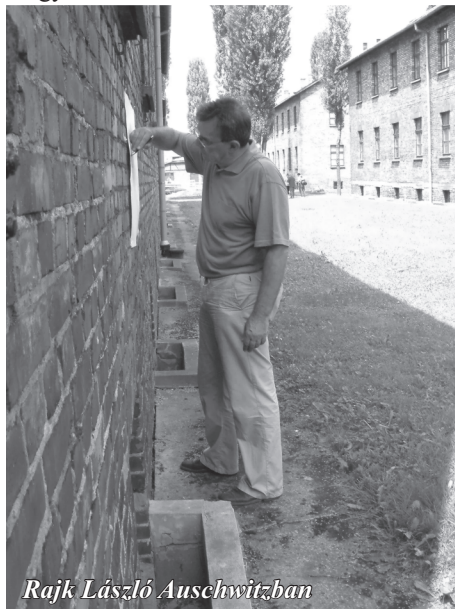
Csak a falba vésett nevük maradt utánuk Auschwitzban

Amikor Rajk László építész egy auschwitzi kiállítás látványtervét dolgozta, hallott róla, hogy a koncentrációs tábor falának tégláiba sok helyen magyar nevek vannak bevésve. Ezeket a nyomokat meg akarta örökíteni, ezért különböző anyagokra átvitt lenyomatokat, frottázsokat készített a karcolásokból. Hol pauszpapírral, hol lepedővel kísérletezve örökítette meg és hozta haza ezeket a nyomokat. Itthon aztán digitalizálta, saját műtermének falára helyezte, és grafikákat, műalkotásokat készített belőlük, a sorozat címe Hiányzó sors volt. Ezzel párhuzamosan a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár kutatói régóta kerestek és gyűjtöttek hasonló téglakarcokat a Kárpát-medencében, amelyek a második világháború zsidó gettóiban jöttek létre. Király Mátyás és Csász László kutatásai nyomán a falba vésett nevekből élettörténetek, portrék bonthatóak ki.

A kutatás és Rajk műalkotásai most a Memento című kiállításon keresztül mutatják meg, mennyi mindent jelent a név, hányféle módon határozza meg az identitást, különösen a zsidóság számára, és milyen hatása lehet egy olyan egyszerű, ősi gesztusnak, mikor valaki a nevét a falba vési, és az a nyom évszázadokon át ott marad. A kiállítás külső helyszínen, a 2019-ben elhunyt Rajk László régi műtermében látható a Paulay Ede utcában, annak apropóján, hogy özvegye, Rajk Judit különböző közintézményekre hagyta a sorozat szétदारolt elemeit. Itt három alkotást állítottak ki, kettő valóban auschwitzi téglafeliratokból készült, egy viszont pusztán a téglákat ábrázolja, üres.

Az emlékezés a kiállításon két egymástól nagyon különböző, mégis egymást kiegészítő formában jelenik meg. Az egyik Rajk összetetten elvont művészi gesztusa: az emlékül hagyott falfeliratokból készített alkotásokkal felnagyította és a saját értelmezésében mutatta meg ezeket a sorsokat.

A másik forma az emlékül hagyott nevek mögé írja meg azok valós történetét, kiegészítve a zsidóság, a név és az emlékezet viszonyának több száz éves jelentőségének magyarázatával.

Rajk László Auschwitzban

Emlékezés művészeti eszközökkel

Rajk Lászlónak magának is sok dolga, feldolgozni valója volt a nevével. Azonos nevű apja, a Rákosi-rendszer belügyminisztere miatt sokan előítéletekkel közelítették hozzá egész életében: idősebb Rajk Lászlót még fia csecsemőkorában kivégezték, feleségét börtönbe zárták, Rajkot pedig Kovács István néven gyermekotthonba küldték. Saját nevét csak anyja szabadulása után szerezhette vissza.

„Részben emlékművészet ez, de nem pusztán a nevek megörökítése volt a cél, hanem a művek egy képzőművészeti folyamatként dolgozták fel ezeket a neveket” - magyarázta Farkas Zsófia, a kiállítás kurátora. Rajkot érdekelték a különböző technikák, a sokszorosíthatóság kérdése, ezért kísérletezett vele sokat. Fontos az is, hogy a műalko-

tás alapjai falak, hiszen ő építészként mindig térben, házban, épületben gondolkodott, és minden munkája összefüggött egymással, tette hozzá.

Ezekért a grafikákért meg kell dolgozni: közel kell hozzájuk menni, erősen kell nézni, mire megjelennek, éppúgy, ahogy eredeti helyükön, a falakon sem tűnik fel elsőre, mennyire fontos emlék lehet egy-egy ilyen karc. A grafikák mellett a befogadás mankóiként láthatók az eredeti tégláról készült fotók, valamint pár, a munkafolyamatot ábrázoló satírnymás. Rajk Judit egy interjúban elmondta, szerinte ezek a művek azt üzenik: vegyük észre az áldozatok nyomait és emlékezzünk rájuk, de nem cipőhalmokkal és nem művészi értelmezéssel, hanem „leképezéssel”, sokszorosítással kell megmutatni őket és kapcsolódni hozzájuk.

A név mint identitás

A név a zsidóság számára a legrégebbi idők óta központi fontosságú, kiejtésének, leírásának varázsereje van, Isten neve leírhatatlan és kimondhatatlan. Ezer példát lehet erre találni a Gólem legendájától a bibliai nevekig, sokat meg is mutat a kiállítás Rajk műveit kiegészítő folytatása, amely a levéltári gyűjtemény darabjaiból áll. Feltűnik az újszülöttek névadási szertartása, amely csak hétnapos korukban történhet meg, hiszen ha addig meghalna, és még nem lenne neve, akkor nem kell elsratni. Mert a gyász is a név hangos kimondásával történik. Az egyik legfontosabb zsidó ün-

nep, az újév, azaz a *Ros Hasana* és az azt követő *Jom Kippur* központi eseménye az égi bíróság ítélete is. Itt a név beírásával születik meg az ítélet. Úgy hiszik, Isten ezen a napon három könyvbe sorol mindenkit. Az elsőbe az igazak, a másodikba a gonoszok, a harmadikba pedig a közepesek kerülnek. Ezért köszönnek ilyenkor egymásnak így: „jó évre legyél beírva és bepecsételve”.

A név maga a személyiség, az identitás, és éppen ebbe nyúltak bele felülről már a 18. századtól kezdve a zsidók életében. Előbb *II. József* névrendeletével, mikor a vezetéknevvvel nem rendelkező zsidóknak kötelezővé tették, hogy német családnévet válasszanak. Később, főleg a két világháború között aztán ők maguk változtattak nevet, de a közhiedelemmel ellentétben nem mindenki asszimilációs célból tett így. Sokan valóban elsősorban magyarnak vallották magukat, mások viszont divatból magyarosítottak, vagy azért, mert így könnyebb volt álláshoz jutni, de a legtöbben attól még, hogy új nevet vettek fel, nem hagyták el a vallást. A cél még a háború után is inkább a kitűnés elkerülése volt.

Eredeti véset a falon

A koncentrációs táborokban aztán a foglyok nevét elvették, helyette számokat kaptak, amelyeket haláluk után aztán valaki más viselhetett. A nevek sorba vétele, összeírása is visszatérő jelenség a zsidó közösség életében, nemcsak a zsinagógai ülérendeknél, de munkaszolgálatosok saját névleltáraiban is megjelenik. Ahogy a kutatók fogalmaztak, ezeknek a nyomoknak, legyenek azok névlisták vagy tárgyakba, falakba karcolt nevek, éppen azokért van óriási jelentősége, akik mindenféle nyom, emlék nélkül tűntek el a népirtás során.

Téglaiba vésett nevekből kutatott élettörténetek

A *Memento* című kiállításon látható Rajk-grafikák két téglafeliratból készültek. Rajk László rengeteget gyűjtött, fotózott, sok verziót készített, és úgy tűnik, több név is volt, ami különösen megfogta. Az itt megörökített felirat különlegessége, hogy olyan, mint egy megcímzett boríték, *Wiesel*

Zoltán a neve és a dátum után írta, hogy magyar, aláhúzva.

A név mögötti sors körülbelül kiküthető volt: *Császár László* szerint ez ma már csak szorgalom és kitartás kérdése, és ebből az időszakból szinte mindent meg lehet találni. Egyrészt mert a náci dokumentáció alapos volt, másrészt mert egyre több adatbázist digitalizálnak az egész világon. Az első falvéset alkotója a nagyváradi gettóból került 1944-ben *Auschwitzba*, onnan *Mauthausenbe*, ahol később szívelégtelenség miatt kórházban volt, de pár nap múlva kiengedték, a tábor pedig májusban felszabadították. A másik feliraton *Fröhlinger Sándor* neve látható, akiről kiderítették, hogy rézkovács volt, a sátoraljaújhelyi gettóból került a koncentrációs táborba, de ő több további táborban is járt a következő időszakban, majd a felszabadulás után hosszan betegeskedett. Vele egy interjú is készült később. Ők tehát éppen túlélők, akik nevük bevézésének pillanatában egyáltalán nem gondolhatták, hogy megmenekülésük valóban lehetséges.

Rajk László egyik műve

A falba vésett neveket olyasmi nézni, mint temetőben idegen neveket olvasgatni, elképzelni, ki lehetett, mit csinálhatott a név hordozója életében. Ebben az esetben viszont sokkal terheltebb ez a gondolatjáték, hiszen a falba a halottak még életükben vésték be saját neveiket, gyakran elkészítve ezzel saját sírköveiket. Legalábbis a legtöbb esetben így történhetett, bár ahol nincs a név alatt dátum, ott a kutatók sem lehetnek biztosak a keletkezés körülményeivel kapcsolatban - magyarázta *Király Mátyás*.

Míg az auschwitzi feliratoknál egyértelmű, hogy a láger lakói nyomhagyás céljából vésték be a nevüket, a gettók falain talált feliratoknál ez nem evidens. Nem mindig derül ki, hogy azért írta-e fel valaki magát, mert tudta, hogy el fogják vinni, de nem tudta hová, és mi lesz vele, vagy simán csínyből, esetleg művészeti céllal.

Király Mátyás zsidó temetővel kapcsolatos kutatásai közben *Cegléden*, a ma már sportszernokként működő zsinagóga falán két, egymáshoz közel található, de egy hónap különbséggel vésett nevet vett észre 1941-ből: *Róth Miklós* és *Grósz Emil*.

Feltételezése szerint a 12 éves fiúk akár ismerhették is egymást. *Róth Miklós* még bejutott a gimnáziumba a *numerus clausus* előtt, *Grósz Emil* már nem, ő fogtechnikusnak tanult. *Miklós* iskolai jegyei látványosan leromlottak a falfelirat elkészítését követő években, majd mindkettőjüket deportálták. Bár az auschwitzi szelekciót mindketten túléltek, *Miklós* végül nem sokkal a háború vége előtt egy munkatáborban meghalt, *Emil* viszont megérte a felszabadulást.

A Memento kiállítás részlete

A nevekhez ritka esetekben arcokat is találunk az egyre szélesebb körben elérhető digitális adatbázisoknak köszönhetően, így került elő fénykép is a kisvárdai téglafelirat tulajdonosáról, *Reizmann Miksáról*. *Miksa* 1942-ben véste nevét a kisvárdai zsinagóga falába, ahonnan *Auschwitz* után a *buchenwaldi* munkatáborba került és nem tért vissza. Egyetlen helyen nem kérdés a graffiti célja, ahol ugyanaz a szöveg szerepel kétszer is, de név csak hiányosan („*Tibi*”). A kassai zsinagóga falán található ceruzás, 1944-es dátummal jelzett feliraton ez olvasható: „*Itt vagyunk nem tudom hová visznek*”.

Valóság, fikció, név

Név és emlékezet viszonyáról mindenkinek további történetek juthatnak eszébe. Egy ilyen esetről *Kertész Imre* számol be a *K-dosszié* című könyvében. Arról mesél, hogy a valóság és a fikció nemcsak a regényírás miatt van ellentmondásos viszonyban a *Sorstalanságban*, hanem mert az éhezést, betegséget, szenvedést egy furcsa tudatállapotot hozott létre. Utólag sok minden volt kétséges, hogy mi és hogyan történt, amire emlékezett. Volt például egy fiú, akivel emlékei szerint együtt feküdt a koncentrációs tábor kórházában (magának a kórháznak a léte is hihetetlennek tűnt később). A betegtárs neve be is került a könyvbe, de nem volt benne biztos, hogy valóban létezett. Aztán a *Nobel*-díj elnyerésekor felhívta őt egy lengyel úr *Ausztráliából*, aki felismerte magát név szerint a könyv olvasása közben. Az író itt a bizonytalan emlékezetet fikciós forrásként értelmezi, mégis a név az, ami az egészet valósággá teszi.

Ács Bori

(Forrás: *telex.hu*)

Forró vizet a kopaszra!

Április 16-a 2001 óta a Holokauszt Magyarországi Áldozatainak Emléknappja. Erre és az antiszemitizmus permanensen megmutatózó, lopakodó veszélyére igyekszem a figyelmet irányítani.

Ki ne ismerné a mesét a malackáról, a kinek a házába a hidegre hivatkozva körmönfont ravaszúsággal, rimánkodással akart bebocsátatni, befurakodni, magát bekönyörögni a farkas, hogy aztán felfalja a kismalacot. Az ordas úgy hitte, ez sikerült is, ám nem vette észre, hogy végül egy csapdazsákba jutott be. A malacka gyorsan bekötözte, majd kicipelte a zsákot, benne a farkast az udvarra, ahol egy fazék forró vizet ráöntött, ezért a ragadozó összes szőre kihullott. Mikor a farkas bosszút forralva egy csapat élén visszatért, ez is lett a vesztük. A kismalac felmenekült egy fa tetejére, az éhes farkasok a megkopasztott társukra, majd egymás hátára kapaszkodtak. Mikor csaknem elérték a malackát, ő megtalálta a megmenekülésének megoldását, s elkiáltotta magát: forró vizet a kopaszra! A legalul lévő, az ordastársait a hátán tartó kopasz farkas emlékezett arra, leforrázva hogyan járt pórul; megijedt, kiugrott a többi alól és elrohant, a farkasok végtagjaikat összetörve zuhantak alá.

Ahogy a mondás tartja: előbb van a szó, azt követik a tettek...

„Kedves zsidók, képzeljétek, nem vagyunk náci, mint ahogy a palesztinok sem náci, meg az irániak sem náci, meg Wass Albert, meg Liszt Ferenc, meg Luther Márton sem voltak náci. Csak mindezeknek ugyanabból lett elegük - amiből valószínűleg a náci is annak idején. A vérlázító, zsidó pofátlanságból.” E súlyos, „nemnáci” mondatok hangzottak el egy vérbeli nácitól. Akinek „nemnáci” bandája egy korábbi politikus fejét vascsővel verte véresre, miközben azt ordították, hogy „te mocskos, bűdös zsidó”. Akinek „nemnáci” galérije az ő „politikai” nácinézetüket elítélők lakásába lőttek be, ideológiájukat elutasító, legálisan működő pártok irodáit, de még egy rendezvény-jegyiroda helységét, lakásokat is Molotov-koktéllal gyújtották lángra. E „nemnáci” súlyos bűncselekmények elkövetésére szövetkezett hasonszőrű társaival. Ez a „nemnáci” a bizonyítottan terrorcselekményeket elkövető, s továbbiakat tervező bűnbanda feje volt, s később a gázettek jogerős bírói (el)ítélete ellenére megbűnhődése helyett szabad életet, kegyelmet kapott. E bűnbanda prominensének szabadulását üdv rivalgva, szabadtéri rendezvényen éltetve fogadta a mai Magyarország

legsúlyoságesebb, a korábbi (mára megszélidült) neonáci-rasszista formációból kivált tagok által szerveződött képződmény, mely párttá alakulva bejutott a törvényhozásba is. A politikai paletta legjobbszélén tanyázó párt arcátlanul, a kirekesztés szellemiségének - mely deklaráltan nézetrendszerük centruma - megfelelően még nevüket is úgy határozták meg, hogy abból mindeki számára kitűnjön, az országot (hazájukra hivatkozva...) csak kizárólagosan eszmehíveivel közösen képzelel. Utóbbiakra (sem) nem jellemző a réteges gondolkodás, mely a felszín alatti valóság meg nem értésének szövődménye.

A fenti mese innen jutott eszembe; a csalfa, álnok, sunyi lopakodás miatt. E somfordálás eredményeként nem csupán a törvényhozásba sikerült bejutni egy alantas „ideológiát” követő, azzal operáló formációnak. Ami még ennél is súlyosabb, az emberek egy jórészének „gondolkodás”-módját is hatáson elérik, s a felmérések szerint komolyan befolyásolják főleg a fiatalok vélemény-nyilvánítását, az „ész”-járását, melyet a már korábban bevált módon tovább torzították (lásd 1933 nácinevet-ország, horthymagyarország, majd nyilas párt), mely a tudatos destruálást jelenti.

Magyarországon volt már egy nyilas párt, mely egyebek miatt a gyengeakarátú Horthy miatt került hatalomra, melynek számunkra (a zsidók) végzetes következménye lett. Ugyanezen Horthy már asszisztált (nem ágált ellene, de megtehette volna, bár még nem volt országvezető) 1920-ban az ún. *numerus clausus*, a számomra nulladik zsidótörvény elfogadásához, majd a többi zsidótörvényhez. Gyávasága, valamint az ország területi gyarapodásának elérése érdekében a náci *Németország* oldalán belépett a rablőháborúba, s 600.000 magyarországi zsidó (köztük 150.000 gyermek) kiirtásához segédkezet nyújtása mellett lelkiismeret-furdalás nélkül a *Don* kanyarba küldött 200.000 magyar katonát, akik elpusztultak, jobb esetben fogságba estek. Ennek a Horthynak állítottak e párt (mostanra megszélidült) elődei korábban mellszobrot a budapesti *Hazatérés Templomában*, de már ezen régi-új kirekesztő párt helyezett el az országgyűlés épületében lévő irodájában egy újabbat, szándékosan provokálva és kihasználva a lapító, ebbe beletörődő, vagy éppen a valami hagymázos félremagyarázással operáló, így különös érzéketlenséget mutató más pártok hallgatását.

Az osonó-lopakodó aljasság veszélye nem múlt el, továbbra is létezik, hiszen a

2023. augusztus 20-i állami ünnep alkalmával a magyar érdemrend lovagkereszt kitüntetését kapta a szélsőséges nézeteit nem leplező *Hazajáró Honismereti és Turista Egylet* két alapítója, mely csapat a hírhedt, második világháborús budai kitörési kísérletre emlékező ún. túrák szervezője. Mely társaság nem sokkal ezt megelőzően turisztikai támogatás címén 70 (hetven!) milliós állami „gyámolításban” részesült, de a *Miniszterelnökség* alá tartozó *Bethlen Gábor Alapkezelő* is segítette őket 85 millió forinttal. Az egyik kitüntetett személy média cége korábban *Adolf Hitlert* pozitív színben feltüntető összeállítást is kreált.

E néhány fenti kiragadott példa csupán annak illusztrálására szolgált, hogy rámutassak a mesében történthez hasonló szélsőjobbaldali sompolygásra, a lassú, de kíméletlennek tűnő előre törésre. Mindez az egész világon, sajnálatosan így Európában is igencsak megérezhető-tapasztalható.

A haza bölcsé címet megszerezni ugyan nem képes, börtönéből szabadon engedett bűnöző innen-onnan összeszedve, a teljes információk hiányában minden ostobaságát elfogulatlannak bemutatva tette közzé a fent citáltakat, s még arra sem volt képes ügyelni, hogy a hivatkozott antiszemita idejében még a náci kifejezés ismeretlen volt, az majd csak a 20. században lett gyűlöltre méltó, embertelen eszmerendszer. A tudatlanság, a műveletlenség fokozásának, a befolyásolásnak, félrevezetésnek volt már egy szörnyű véggel járó nácinevet-országi „iparos”, amire semmi szükség.

Megjegyzés: Luther Márton kezdetben, az 1530-as évek közepéig abban reménykedett, hogy a zsidókat el tudja távolítani hitűktől-vallásuktól és képes lesz őket a lutheránus vallásra téríteni. Mivel igyekezete sikertelen volt, „*A zsidókról és hazugságaikról*” címmel megfogalmazott írásában már egyenesen elítélte őket és az üldözésüket szorgalmazta. Arra buzdított, hogy gyűjtsák fel a zsinagógákat, a zsidó iskolákat, a zsidók házait, semmisítsék meg az imakönyveiket, tiltsák meg a rabbiknak a prédikációt, kobozzák el a zsidók vagyontárgyait. Azt követelte, hogy utasítsák el velük szemben a könyörületeséget, a jóindulatot, és „... ezeket a mérgező férgek...” kényszermunkára kell fogni vagy örökre száműzni kell őket. A zsidók meggyilkolásának szándéka sem állt távol tőle, mikor úgy fogalmazott, hogy „... *mi vagyunk a hibások abban, hogy nem öltük meg őket...*”. Luther a 20. század történeteinek előfutára volt?

Magyarországon is szinte századok óta

hagyományosan megnyilvánul az antiszemitizmus „gondolkodás”, mely napjainkban ismét felerősödőben van, s a szabadon engedett bűnöző zsidókról „alkotott”, fent idézett szövegrésze valódi náci véleményt tükröz, melyhez annak közlése ismert emberek megnyilvánulásait használja igazolásul.

Liszt Ferenc: „A nap hamarosan eljő, amikor a zsidók kitoloncolásának kérdése az élet vagy a halál kérdését fogja jelenteni...”

Kölcsey Ferenc: „...mely országban a zsidóság elszaporodik, az vagyoni végromlás szélén áll...”

Kossuth Lajos: „A megyénkben tanyát vert sok zsidó... Vallásának különossége, nyelvének minden mások előtt érthetetlen... a szegény földművelő nép nem magának, de a kortárs zsidóknak szánt, vet és arat. Nincs azon törvény, melynek célját, végét a fortélyos zsidó kijátszani ne tudná - valamint nincs egy tsalás, nincs egy tolvaj-

lás, amely zsidó orgazdára, biztatóra, titkólóra ne találja.” (Értekezés az éhínség okairól; 1828)

Petőfi Sándor: „... tisztelem, becsülöm a zsidókat, de már a kocsmákból csak kikergetném a pokolig, mert a mi ronda, csak ronda az...”

Wass Albert ugyan Erdélyben élt, majd onnan tovább sodorta az élet; s bár írásai nem jelent meg erőteljesen, kifejezetten az antiszemitizmus, de nagyon „finomra” hangolt megfogalmazásaiban mégis észrevehető volt, hiába igyekezett magát szofisztikált módon filozofizmitaként bemutatni.

Mohammad Hadzs Amin al-Husszeini, a nácinémetországgal és a fasiszta Olaszországgal együttműködő arab (palesztin) muszlim vezető, jeruzsálemi főmufti 1941-ben, németországi látogatásakor Hitlernek kijelentette: „Küzdelmem céljai világosak; először is szünet nélkül harcolok a zsidók

ellen...”

Egyetlen arabról sem állítom, hogy náci lenne... Mégis a nácinémetek könyörtelen-kegyetlen módszerét alkalmazták a magukat palesztinnak nevező arabok 2023. október 7-én: az egyik Gázához közeli kibuc megtámadásakor fegyverrel futásra kényszerítve a határkerítés felé terelték az ott élőket, akik abban bíztak, hogy az arabok megkímélik az életüket. Ám ehelyett azt parancsolták a megmenekülésükben reménykedő zsidóknak, hogy feküdjenek a földre, majd a „nemnáci” arabok valamennyiüket gépfegyverlövésekkel brutálisan meggyilkolták!!!

Iránról világszerte ismert tény, hogy képtelen elfogadni, belenyugodni Izrael Állam létezésébe. Izraelt is elérő rakétát igyekeznek kifejleszteni, atomfegyver előállítására törekednek, melyet ballisztikus rakétával akarnak Izraelre irányítani.

Porosz Péter

Ilyen volt az út a Népszínház utcából Párizsig

Március 23-tól fél éven át tart majd az a különleges André Kertész-kiállításorozat, amely a művész korai időszakát mutatja be az érdeklődőknek. A tárlatokon korábban nem látott fotók szerepelnek, amelyeket az esztergomi Balassa Múzeumban, Budapesten pedig a Nemzeti Múzeumban, valamint a Robert Capa Központban nézhetnek meg az érdeklődők.

Hogy miként jutott el a mára másfajta népszerűségnek örvendő Népszínház utcából Párizsig az egyik legismertebb fotóművészünk? Ezt szeretné képekben megmutatni az a különleges tárlat, amelyet az esztergomi Balassa Múzeumban, Budapesten pedig a Nemzeti Múzeumban, valamint a Robert Capa Központban nézhetnek meg az érdeklődők 2024. március 23. és szeptember 22. között különböző időszakokban. A kiállítás központját olyan, itthon korábban nem látott fotográfiák alkotják, amelyek 2021-ben kerültek Magyarországra New Yorkból. A Nemzeti Múzeum kiállításorozatának fókuszában ezúttal elsősorban nem André Kertész aranykora, hanem fiatalsága áll - többek között azon évei, amikor Esztergomban élt.

Az 1894. július 2-án született alkotó gyermekkorát a Teleki téren, majd a Népszínház utcában töltötte, de sokat időzött szigetbecsei és tiszaszalkai rokonainál is. Katonaként bejárta az Osztrák-Magyar

Monarchiát mielőtt 31 évesen Párizsba emigrált.

A korai időszakot bemutató, 2021-ben vásárolt képek főként ebből a pár évtizedből valók. A vásárláskor, három éve hazánkba került 1163 fotó döntő része 1925 előtt készült: 943 db kontaktkópia, 59 db nagyobb méretű vintázs, 151 db polaroid-fotó, 9 személyes kép és egy kollázs.

Egy élet három helyen

A vásárlást követően a Nemzeti Múzeum elvégezte a fotográfiák állapotfelmérését. A Történeti Fényképtár muzeológusa, Fisli Éva történész foglalkozott a fényképek nyilvántartásba vételével, aki egyben a mostani kiállításorozat kurátora is. A muzeológus az elmúlt évtizedben többször is kutathatott a franciaországi Kertész-archívumban. Az ott megismert iratanyag segítségével sikerült tisztázni a Kertész ifjúkorával kapcsolatos pontatlanságokat.

2024-ben érkezett el az idő, hogy a világhírű fotóművész születésének 130. év-

fordulója alkalmából a nagyközönségnek is bemutassuk az analóg fotográfia mesterének sosem látott képeit. Az első két kiállítás korai vintázkópiákat fog bemutatni. Az igen különleges és értékes apró képekből néhány már szerepelt korábban kiállításon, mindeddig azonban nem tárult fel előttünk Kertész korai magyarországi éveinek gazdagsága - idézi Fisli Évát a hozzánk eljuttatott közlemény. Ebben úgy folytatja: Az eredetiben is megcsodálható korai kópiákat kortárs nagyítások és vetítések teszik többféleképpen élvezhetővé. A parányi képekből kibomló történetek pedig a magyar és külföldi közönség számára is újdonságnak számítanak. A kiállításainkon tehát a fiatal André Kertész nyomába szegődünk, amikor először Esztergomban és környékén készített, soha nem látott fotóiból válogatunk.

Az André Kertész Esztergomban című kiállításorozat stílszerűen Esztergomban, a Balassa Múzeumban indul március 23-án, ahol egészen június 23-ig lesz látható. Ezt követően nyílik a budapesti tárlat, ahol június 22-től szeptember 22-ig Kertész/Kópiák néven nézhetik majd meg az érdeklődők a fiatal André Kertész alkotásait. Végül a Robert Capa Központban zárul a kiállításorozat, ahol már az idősödő alkotó fotóit tekintheti meg a közönség július másodikától.

Rimay Ádám

(Forrás: index.hu)

Interjú Schiller Noával, a Dokuforte alapítójával

Kérlek, mutasd be röviden a Dokuforte projektet, és beszélj arról is, hogy miért tartod fontosnak!

A Dokuforte egy online, szabad felhasználású közösségi fotóarchívum, melyben Izrael-diaszpóra vonatkozású fényképeket gyűjtünk 1998-ig, azaz Izrael állam megalapításának 50. évfordulójáig. Reményeink szerint ez az amatőr családi fényképek, valamint professzionális fotók által is őrzött vizuális örökség segíthet megérteni Izraelt, hiszen magát az izraeli társadalmat is, többek között, az oda érkező családok kulturális gyökerein keresztül érhetjük meg. A gyűjtések forrása földrajzilag így egyrészt Izraelhez, másrészt a diaszpóra országaihoz kapcsolódik. Utóbbi esetében, olyan családokhoz, akiknek szoros kapcsolata van Izraellel: alijáztak családtagok, akik akár Izraelben maradtak, akár visszatértek.

A Dokuforte ugyanakkor nem csupán egy fotóarchívum, hanem közösségteremtő és közösségformáló platform is szeretne lenni. Egy olyan generációkon átívelő felület, ahol az egyéni-családi vizuális emlékekből kollektív közösségi emlékezet válik. Egyfajta közös örökség, amely kapcsolódásokra, tanulásra, további felfedezésre inspirálja a látogatókat.

Hogy merült fel az ötlet, és mi adja az aktualitását?

Én magam fotós családból jövök, a szüleim és a nagyapám is fotósok. Az ötlet a COVID járvány kitörése után merült fel, egy olyan időszakban, amelyben felértékelődtek mind a digitális világ adta lehetőségek, mind pedig a kapcsolatok és a kapcsolódások fontossága. Jelentős inspirációt a Fortepan adott, amely kezdeményezést és a mögöttes lévő gondolatot mindig is nagyra tartottam. További személyes kapcsolatom pedig a saját izraeli identitásom és kapcsolatom az országgal.

Ami az aktualitását illeti, a fentiekén kívül a Dokufortéra értékmentő kezdeményezésként is gondolhatunk. Többször láttam a munkám során is, hogy ezek a felbecsülhetetlen családi fotótárak az enyészeté lesznek, hiszen nincs ki tovább vigye, gonddozza őket, amikor az idős családtagok

meghalnak. Ha pedig mégis, a későbbi generációk számára már alig mondanak valamit a képek.

Mennyire számít egyedinek a Dokuforte az izraeli vagy akár a diaszpórában fellelhető, hasonló témájú archívumok között?

Természetesen számos fotóarchívum létezik Izraelben is nagyon értékes, jó fotográfiákkal, de ezekkel általában több probléma is van. Az egyik az, hogy nagyon nehezen hozzáférhető a képanyag. Tehát vagy igazán elszánt érdeklődőnek kell lenni, hogy azt valaki tényleg meg tudja nézni online, vagy egyszerűen csak offline elérhetőek a képek. Hogy egy példát is mondjak, ott van az izraeli nemzeti archívum egyébként csodálatos képekkel. Viszont ha elkezded benne keresgélni, nagyon hamar egy két és félmillió fotográfiát tartalmazó szövevényes linkgyűjteményben találsz magad, és rövid időn belül már nem is tudod, hogy mire kattintasz és milyen képet fogsz ott találni. A felhasználói élmény inkább elijesztő, mint invitáló. A Fortepan megjelenítési módja, amelyből mi is kiindultunk, ennek épp az ellenkezője: amint kinyitod, képeket látsz, és a fotókat mindenféle kritériumok alapján szűrni is tudod. Sőt, az ott megjelenő képeket ingyenesen letöltheted, használhatod.

Említetted már, és az oldalon is egyértelműen érzékelhető, hogy a koncepciótok fontos része a hozzáférhetőség és a felhasználhatóság. Milyen célközönségben gondolkodtatok, amikor az archívumot létrehoztátok?

Az oldalnak egyszerre több célközönsége van. Az első és talán legszélesebb, az általánosan vett érdeklődő publikum. Bárki, aki érdeklődik a zsidóság, a zsidó történelem, kultúra iránt, illetve bárki, aki Izraelről, az izraeli társadalomról és az izraeli történelemről szeretne többet megtudni képek által. Természetesen e két nagy téma metszéspontjában ott van a diaszpóra és Izrael kapcsolata.

Mivel az archívumhoz regisztrált fel-

használók is hozzáadhatnak képeket, a második fontos célközönség azoknak a köre, akik ilyen módon szeretnék megőrizni, (és ebben a már említett közös örökségben látni) a témához kapcsolódó családi fotóikat.

A harmadik és szintén jelentős célközönség pedig más zsidó közösségi szervezetek Magyarországról vagy külföldről. Különösen fontosnak tartjuk a kapcsolatot az oktatási és fiatalokkal foglalkozó szervezetekkel - szeretnénk, ha ezt az archívumot oktatási keretekben is használnák, hasznosítanák. Illetve nem titkolt célunk az sem, hogy a következő években fokozatosan bővítsük a gyűjtést a diaszpóra más országainak beemelésével. Az első időkben főleg Közép-Kelet-Európára szeretnénk fókuszálni, és olyan helyi partnereket találni, akiken keresztül tovább tud nőni földrajzilag is az archívum.

Ahogy említetted, a Dokuforte fontos eleme, hogy a felhasználók maguk is tudnak fényképet feltölteni. Végigvezetnél a folyamaton, hogy mi történik a feltöltött képekkel?

A regisztrált felhasználó az online felületen tölti fel a képet minden ismert adatával együtt, vagyis, hogy kik szerepelnek a fotón, mikor és hol készült, illetve bármilyen más információval, ami ismert a feltöltő számára. A kép így bekerül a rendszerünkbe, innentől pedig az oldal szerkesztői egyfajta kurátorként döntenek az oldalon való megjelenítésről. Ha a képet egyedinek, izgalmasnak tartják, további technikai szerkesztés, gondozás kezdődik, majd az adatokkal együtt angolul és héberül is publikáljuk.

Beszélnél röviden a közeljövőre vonatkozó terveitekről és arról is, hogyan biztosítjátok majd a projekt és az oldal fenntarthatóságát?

Először is szeretnénk, ha a Dokuforte körül kialakulna egy közösség a rendszeres feltöltőkből és látogatókból. Ez a projekt - mivel nagy részben kapcsolódásokról szól - közösségben tud igazán nagy hatást elérni. Elengedhetetlen, hogy az oldal technikai-
lag folyamatosan tudjon fejlődni, és akár új igényeket is kiszolgálni. Itt fontosnak tartom megemlíteni, hogy a komplex technikai háttér biztosításában, de sok más kérdésben is nagy segítség számunkra a Fortepan csapata, akiknek hatalmas köszönet jár mindezért, különösen Tamási Miklósnak.

Ahhoz, hogy igazán széles körben elterjedjen a Dokuforte híre, és minél nagyobb legyen az a bizonyos közösség, növelni szeretnénk a kapacitásunkat, és közben ter-

mészeten biztosítanunk kell pénzügyi forrásokat is. A csapatunkba folyamatosan várjuk önkéntesek jelentkezését, akik a munka különböző részeibe kapcsolódhatnak be: a technikai feladatoktól kezdve, a

külső kommunikáción át, az oldalhoz kapcsolódó kisebb projektekben való részvételig. Ami a pénzügyi háttérrel, tervezzük létrehozni egy támogatási felületet, ahol a látogatók egyszeri vagy rendszeres

mikrotámogatást tudnak adni, hosszabb távon pedig igyekszünk majd nagyadományozókat és intézményi támogatásokat is bevonni.

Forrás: szombat.org

Most már neten is olvashatjuk Szegő Ágnes: Egri zsidó polgárok című könyvét

Elkészült az *Egri zsidó polgárok* című könyvem webes változata, amelyet Csiszár Ágnes és Szegi Agáta egészített ki az utóbbi 19 évben előkerült forrásokkal - adta hírül Szegő Ágnes könyvtáros, történész, a vidéki zsidóság történetének kutatója. Az eredeti kötet a Szerencsejáték Zrt. Alapítványa támogatásával jelent meg, az internetes verziót a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány (Mazsökök) támogatta.

A VPP kiadásában 2005-ben jelent meg Szegő Ágnes: *Egri zsidó polgárok* című munkája, amelynek webes változata immár az interneten is olvasható a Tiszafüredi Menóra Nyílt Alapítványnak és a Mazsököknek köszönhetően. Szegő Ágnes kötetét az egrememorial.hu oldalon érhetik el. Az első rész a betelepüléstől a botlatóköveken át a mai egri zsidóság életéig mutatja be az egri zsidóság történetét. A második részben személyes visszaemlékezések találhatók *Egri zsidó élettörténetek* címmel.

Az eredeti kötet bevezetője

„Eger zsidósága nem különíthető el Magyarország zsidóságától. Felvirágzása és pusztulása egyaránt a magyar zsidósággal azonos körülmények között ment végbe. Az egri zsidók élete részleteiben mégis különbözött minden más zsidó közösség életétől. Szellemi fejlődésükre nemcsak a templom és az iskola volt hatással, hanem az egri vár, a Bükk és a Mátra is. Nevelőik nemcsak a rabbik és a tanítók voltak, hanem az egész sajátos egri társadalmi környezet... Egy évszázadon át élt és virágzott az egri zsidó közösség. Csodálatosat alkottak apáink e rövid idő alatt. Fellendítették az ipart és a kereskedelmet egy kisvárosban, amely éppen, hogy lerázta magáról a feudalizmus gazdasági béklyóit. Mintaszoőgazdaságokat létesítettek olyan emberek között, akik évszázadokon át művelték a mezőgazdaságnak ezt az ágát. A maguk körében vallási, kulturális és szociális intézmények egész sorát hozták létre és tartották fenn.”

Ezekkel a szavakkal kezdődik az „Egri zsidók” című könyv, amit 1975-ben adott ki Jeruzsálemben az Egri Zsidók Emlékbizott-

sága. Szerkesztői közül - Ehrenfeld Arthur, Abrahám Elkay, Klein Tibor, Meir Z'ira - már senki nincs életben. Azonban pótolhatatlan könyvet állítottak össze saját emlékeiket megörökítve. A holokauszt után született krónikás csak kiegészítheti ezt.

Szerencsére 2005-ben is akadtak még egri származású zsidó és keresztény emberek, akik szintén elmondták gyermek- és ifjúkori emlékeiket. Ebben a könyvben ezeket az utolsó emlékeket szeretttük volna összeszedni; dokumentumokat, fényképeket, visszaemlékezéseket, levéltári anyagokat. Ezekből állítottuk össze mozaikszerűen az egri zsidóság több évszázadra visszamenő múltját. A kötetben felhasználtam Kardos Lajosnak az egri zsidóságról írt szakdolgozatát, saját korábbi kutatásaimat és sikerült néhány új interjút is elkészítenem.

Munkámban nagy segítséget jelentett Breuer Tiborné Rózsa néni holokauszt-túlélő és Miskolczy László gyűjtő- és szervezőmunkája, valamint Sárdi Dóra, a Centropa Alapítvány vezetője (2005) akitől egyrészt engedélyt kaptam a Koltai Istvánné interjú közzétételére, másrészt a fotóik felhasználására.

A kötet a Szerencsejáték Rt. Alapítványának támogatásával jelenhetett meg 2005-ben.

Köszönöm még a segítséget interjúalanyaimnak: dr. Csank Istvánnak, Dancz Pálnak, dr. Fischer Miklósnak, Galambos Györgynek, Gausz Józsefnek, Koltai Istvánnak, W. Nagy Editnek, Novák Imrénnek - aki Izraelben mondta magnószalagra visszaemlékezéseit -, dr. Tardos Lászlónak, Várhelyi Gábornak, Vértess Endrénének, és mindenekelőtt Székely Gábornak, aki már sokszor bizonyította, hogy méltón ápolja ükapja, Schwarcz István és családja emlékét. Köszönöm azt a rengeteg csodálatos fényképet, amik a családi fotóalbumokból kerültek elő, sokkal szemléletesebben bemutatva így a könyvben említett személyeket, épületeket.

Köszönöm Toronyi Zsuzsánát, a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár vezetőjének és a Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár dolgozóinak a segítséget, hogy

gazdag régi képeslapgyűjteményüket a honlapjukról elérhetővé tették. A témába vágó képeslapok, elsősorban a *status quo* hitközség nagy zsinagógájáról, illetve a Schwarcz István gőzmalmáról készült képeslapok a kötet számára alapvetően fontosak.

Köszönöm interjúalanyaim otthonában azt a kedvességet és szeretetet, ami rég elmúlt tiszafüredi gyermekkoromat idézte fel.

Tiszafüred, 2005. október 24.

Előszó a bővített kiadáshoz

A város mindig vonzott magához. Idővel kiderült, hogy ez nem volt véletlen, hogy miért kellett az egri zsidóság történetét, életét megörökítenem. Ükapám, Frisch Ádám Aser családjával az elsők között települt ide. 1841-ben még Verpeléten éltek, de ő már egy ideje Egerben üzte a terménykereskedelmet. Hamarosan az egész család Egerbe követte. Dédapám, Frisch Jakab családja a közeli Demjénben lakott. Ükapám Márton nevű testvére Ábrányból érkezett Egerbe. Így aztán számos ős és családtag nyugszik a szépséges egri zsidó temetőben.

Köszönöm a lehetőséget elsősorban a Mazsökök kuratóriumának, de még számos segítőnek, így többek között H. Szilasi Ágota egri muzeológusnak, a Bródy Sándor Könyvtár, a Centropa, a Magyar Nemzeti Levéltár Heves Vármegyei Levéltára, a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár, a Néprajzi Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársainak a segítséget, a FamilySearch (Genealogical Society of Utah) és a Magyar Családtörténet-kutató Egyesület indexelőinek az anyakönyvi adatokért, remek fényképekért, dokumentumokért. Találtam újabb leszármazottakat Magyarországon és külföldön is, többek között Peruban, akik rendelkezésünkre bocsátották családi fotóikat, amelyek közül sokat a MyHeritage családfaépítő oldal fotójavító és színező alkalmazása segítségével sikerült érzékletesebbé tenni.

2023. augusztus 11.

Dr. Szegő Ágnes

(Forrás: mazsihisz.hu)

Szallah Sabati - Kishont Ferenc története Izrael története

A Szallah Sabati című film apám életének legfontosabb mérföldköve, egész életét végigkísérte - attól kezdve, hogy Izraelbe érkezett egészen haláláig. Ugyanakkor a film fontos mérföldkö Izrael Állam történetében is.

Apám huszonöt éves holokauszt túlélőként a kommunista rendszer elől menekült, amikor Izraelbe érkezett a Galila nevű „rabszolgahajón” (apám becézte így a hajót), a haifai kikötőbe - és ettől a pillanattól kezdve nézte és hallgatta, emlékezetébe véste környezete minden eseményét, rezdülését. Már első találkozása az olékat fogadó hivatalnokkal a kikötőben változást hozott az életében - Kishont Ferencből Efraim Kishon lett. Első napjait a Sear-Alija átmeneti sáttortáborban töltötte északon, és rögtön magába szívta és befogadta a körülötte zajló eseményeket. Már itt kezd szövödni Szallah Sabati története, alapja Kishont találkozása az arab országból érkezett családdal, a család vele és feleségével egy barakkban lakott. Később Kfar-Hahores kibucba kerültek, ott megismerte a kibuc különleges, a kommunista elveken alapuló életformáját: „A kommunizmus csodás elmélete - csak az a baj, hogy megvalósítható...”

Kishont Ferenc

Amikor Kishont Izraelbe érkezett, egyetlen szót sem tudott héberül - ha valaki akkor azt mondta volna neki, hogy Izraelben a legismertebb és a világban (a Biblia után) a legtöbb nyelvre lefordított író lesz - valószínűleg kineveti. A kibucban kezdett héberül tanulni - ügyesen, gyorsan, alaposan, és három évvel később már bemutatták első színpadi művét a Habimában, az Aki nek tolják a szekérét című darabot frenetikus sikerrel. A Szallah Sabati az átmeneti táborokban élő olék, a kibuc tagok és az épphogy létrejött demokratikus Izrael politikai intézményei között éleződő konfliktusról szól. A film a legrangosabb díjakat nyerte el, minden idők legmagasabb nézettségű izraeli filmje közé tartozik, különlegessége, hogy szórakoztató komédia, aktuális társadalmi-politikai, máig időszerű mondanivalóval. Apám különleges érzé-

kenységgel vette észre az intézményrendszer képviselő korábban érkezettek viselkedésében a megkülönböztetést, az igazságtalanságot és a megalázást néhány arab országból érkező oléval szemben. Fölfedte a Mapai párt korrupcióját, a megvesztegetés és protekció rendszerét a fiatal államban, bírálta a korábban érkezett askenázoikat. A még ki nem mondott érzések szólalnak meg az örök érvényű filmben, a nézők egy része négyszer-ötször is jegyet vett, hogy ismét végignézzék a filmet, különösen az arab országokból érkezők azonosultak a történettel, helyettük kiáltotta világgá fájdalmukat.

A nagy siker akkor kezdődött, amikor apám jelenetet írt a katonaság társulatának (Haim Topol, Uri Zohar közreműködésével). A jelenetben az askenázi és a szefárd, a régebben és az újonnan érkezők kulturális találkozásából adódó konfliktust mutatja be. A színtársulat Haim Topollal az élen nem akarta előadni a jelenetet azzal az indoklással, hogy ezek a társadalmi kérdések senkit nem érdekelnek, és nem nevetetnek meg a közönséget. Kishont minden erejét bevetette, hogy beleegyezzenek a darab egyszeri, próbászerű bemutatásába. A folytatás közismert, a közönség dőlt a nevetéstől (falrengető kacagás - ahogy Kishont megjósolta), a társulat tagjai belátták, hogy Kishont a humor szakértője, és nincs értelme többet vitába szállni vele. 1963-ban apám elhatározta, hogy az eddigi írásából játékfilmet rendez. Örültséget súroló merészség volt, mert Kishont sosem tanult sem forgatókönyvírást, sem filmezést. Nyolc milliméteres felvevőjével családi filmekben gyakorolta a filmezést és a szerkesztést. De mivel azt vallotta, hogy intelligens embernek minden sikerülhet, megszervezte és megtervezte, és belevágott a kalandba. Ismert nemzetközi filmest alkalmazott, aki irányította a társulatot. Mégis, technikai szempontból kezdettől, hogy ne mondjam, primitív módon dolgoztak. Hatéves voltam a forgatás idején, emlékszem a Kfar-Hajarokban forgatott jelenetre, a kamerát egy babakocsira erősítették, és így mozgatták előre-hátra.

A körülmények rendezés és a kiváló színészek tökéletes irányítása a film hihetetlen sikerét hozta: a világ filmjeiből válogatott öt alkotás közé bekerült az első Oscar-díjra jelölt izraeli film, és rögtön több más nemzetközi díj mellett a legjobb színész és a legjobb film Golden Globe-díját is elnyerte. A második izraeli film is, amelyik ugyanezeket a rangos díjakat megkapta, szintén apám filmje volt, az Azulaj, a ren-

dőr a zseniális Saïke Ophir főszereplésével. Golda Meir eleinte tiltakozott, ne küldjék külföldre, ne nevezzék be a filmet Oscar-díjra, attól tartott, hogy Izraelt és az izraeli politikát nevetségessé teszi. De Golda volt az, aki melegen köszöntötte apámat, amikor a díjakkal visszatért, és büszkeséget hozott az országnak, de Golda volt az is, aki később hírközlési miniszteri tárcát ajánlott neki. Szallah társadalmi hős, alig iskolázott, de lelkiismeretes, becsületes, nem fogadja el a hazugságokat, törvénytörzításokat a korábban érkezők vezetésével működő izraeli hivatali rendszertől. A szatirikus mű ezért kiállta az idők próbáját.

A filmben van néhány halhatatlan jelenet, amely bekerült a nemzeti panteonba, például a drámai csúc, Szallah Sabati és a kibuc titkárnőjének párbeszéde a kibucban, a tyúköltban:

- Tisztelt Sabati úr, a 20. században élünk.

- Én meg az átmeneti táborban.

- A 20. század nem lakhely...

- Az átmeneti tábor sem...

És a folytatás, amikor így szól hozzá a titkárnő:

- Nektek, arab országokból származóknak el kell felejteneitek barbár szokásaitokat...

Szallah így válaszol:

- Elfelejteneitek? Ugyan miért kellene nekünk elfelejteneitek, ami nektek nem tetszik? A mi szokásaink éppolyan jók, mint a tieitek...

Ez az egyik csúcspont a filmben, és Kis-

hontot az arab országokból alijázók megkülönböztetése és az askenázi hivatali rendszer stílusa ellen szót emelő bátor kritikussá avatja. Kishont Ferenc nemcsak zsenialitása miatt fejezte ki mindezt ijesztő pontossággal, hanem azért, mert a saját bőrén is érezte. Bírálta a bürokráciát, a pártrendszert, a politikai vezetők ostobaságát, és kigúnyolta őket, de mindezt szeretettel írta.

Mindig azt mondta, Izrael Állam a 20.

század legnagyobb csodája a világon - menekültek csoportja, holokauszt túlélők, akik kétezer év után térnek vissza hazájukba, rövid idő alatt létrehoznak egy csodálatos országot. Olyan mélységesen és olyan odaadással szerette Izraelt, amit mi, a szabrék fel sem tudunk fogni. Izraelben az üldözött, megalázott holokauszt túlélőből, menekültből büszke és az egész világon sikeres ember lett. A héber nyelvű, Izraelről szóló írásaival győztesként tért vissza Európába, és

hóhértjainak a gyerekei álltak sorba, hogy autogramot kapjanak tőle - ez maga a csodálatos önmegvalósítás. Izrael jelentette számára élete minden sikerének és örömének a forrását, ezért volt neki a legfontosabb a siker, hogy szeressék és elismerjék a hazájában.

Dr. Rafi Kishon

Héberből fordította

Freireich Sommer Ágnes

(Forrás: akibic.hu)

A Micve Klub programajánlója

Anat Gov Jaj, Istenem! című darabja a Gólem Színházban

A társadalmi problémákról átfogóan beszélni, azoknak gyökereit megkeresni igen bonyolult, szinte lehetetlen feladat, főleg, ha valaki egy felvonásban szeretne mindenre választ adni. A 2004-ben elhunyt *Anat Gov* azonban minimalista stílusban, mégis roppant kifejezően oldotta ezt meg: Istent elküldte egy halandó pszichológus-nőhöz, hogy segítsen megfejtetni isteni problémáit. A szerzőtől nem áll távol a hasonló provokatív témák vegyítése, hiszen egyik utolsó és egyben legnépszerűbb művében is - *Happy Ending* - a rákbetegek életét mutatja be fekete humorba ágyazva, melyet még súlyosabbá tesz, hogy ő maga is diagnosztizált vastagbélrákban szenvedett a mű írásakor. (*Magyarországon* 2004-ben mutatták be a *Belvárosi Színházban Hernádi Judit* főszereplésével.) A *Jaj, Istenem!* két főszereplős komédiában az Isten és egy pszichológus egyetlen helyszínen beszélget, mégpedig az orvos, *Ella* (*Gryllus Dorka*) lakásában található rendelőjében. A diszletet nem gondolták túl, egyszerű, mintás heverő - teljesen sztereotipikusan a mindenki által elképzelt pszichológus rendelő - egy fotel, előtte könyvkupac, illetve középen egy kép nélküli képerkeret lóg, amely világít. A legutóbbi funkcióját, egy néhány mondatos dialógusrész kivételével, nem tudtam az előadás végére sem megfejtetni.

A nyitójelenetet zenei felvezető előzte meg, melyet a színházterem megnyitásától kezdve csodás cselló-dallamok árasztottak el, amelyek *Liortól* (*Rátkay Áron/Zeelenyánszky Lőrinc*), *Ella* gyermekének játékból ismerhettünk meg. A kisfiú hirtelen felpattant, majd hörgő hangokat adva erősen gesztikulálva tudatta édesanyjával, éppen mit szeretne. A néző számára azonnal nyilvánvalóvá vált, Lior autista, aki nem tud beszélni. Ezt az alaphelyzetet törte meg *Isten* (*Kálid Artúr*) megjelenése, aki emberi alakot öltve a következő páciensként érkezett meg, és magát nemes egyszerűséggel

úgy mutatta be: „Vagyok, aki vagyok”. A pszichológiai kezelést bevezető, ismerkedő kérdések sablonosságára természetesen Isten humoros válaszokkal szolgált.

Egy idő után számomra egysíkúvá váltak a poénok, melyek arra voltak kiélezve, hogy a pszichológus nyilvánvalóan örültnek hitte páciensét, aki azt állította magáról, hogy ő Isten, és a kérdésekre adott válaszai ennek megfelelően különböző kétértelmű mondatokat tartalmaztak. Mikor már kezdett kicsit alább hagyni az érdeklődésem, a limonádé kabarék szintjéről hirtelen drámai mélységekbe csapott Kálid Artúr mennydörgő hangja, mellyel kérdést intézett a kezelő orvosának: Ha Istenben - azaz benne - nem hisz, miért hisz egy olyan hasonlóan képtelennek tűnő dologban, hogy a gyermeke egyszer beszélni fog hozzá, hiszen minden orvos az ellenkezőjét állítja. (Isten itt Ella legféltebb, rejtett gondolatait ismerve tette fel a kérdést, hiszen a mindenható mindent lát, és mindent hall.) Ez a rész annyira nyers és találó volt, hogy azonnal sötétebbre festette a komédia hangulatát.

Sajnos hasonló drámai pillanatok a későbbiekben elszórtan, egy-egy mondatban jelentek csupán meg. A kiábrándult és kiégett Isten beszámolt arról, hogy el akarja pusztítani végleg a földet, majd az erről való lebeszélés közben Ella nagyon törekeny, szinte már emberi mivoltát fejtette fel a megtört mindenhatónak: frusztráltság, magány, szomorúság, önostorozás, meggon-dolatlanság, hirtelen harag és agresszió.

Az Ótestamentumban járatos nézőket igazán jól szórakoztatták a párbeszédbe ágyazott idézetek, valamint kétértelmű utalások. A feloldásban kiderült, Isten saját magát korlátozta lelkiismeretfurdalása miatt, magára hagyva évezredek óta az embereket, hiszen ereje megszűnt, tehetetlenné vált. Ella ölelésével és a problémák átbeszélésével láthatóan sikerült megnyugtatni

a feldúlt páciens, aki végül erejét visszanyerve jövőbeli terveiről már nem számolt be pszichológusának. (Micsoda ellentmondás! Hogyan tudta volna elpusztítani a földet, ha elveszítette az erejét? Mégis a kezelés közepénél tartva is még ez volt eltökélt szándéka.)

A zárás számomra ott helyben kissé kiszámítható és giccses volt, bár a végsőkéig bíztam benne, hogy egy nagyon tömör és frappáns gondolattal fejezik be. Többször elhangzott az előadás során, hogy Ella azt várta mindig, gyermeke egyszer kimondja, „mama”. Ezt egy óriási mennydörgést követően dadogva bár, de végül ki is mondta a fiú, ezzel pedig legördült a képzeletbeli függöny. Annak ellenére, hogy komédiát láthattunk, számomra nem volt szükség-szerű a boldog befejezés. Elgondolkodtam, a kimondott mama értelmezhető-e eldöntendő befejezésnek, azaz a nézőre volt bízva, hogy csodát lát-e benne (meggyógyult végre a fiú), vagy csak egy szótag véletlenszerű ismétlését, amit egyfajta ajándéknak szánt Isten hálája jeléül. Ennek fényében már sokkal izgalmasabbnak tűnt a befejezés.

A megtekintést követően erős késztést éreztem, hogy írott formában is elolvashassam a színművet, mely a vallási kérdéseket és tabukat is érintő témákat nagyon sajátos szemléletmóddal tárta fel. Olyan gondolatokat fogalmazott meg benne Anat Gov, melyeket érdemes lenne elolvasni.

Forrás: prae.hu

Mindenkit szeretettel várunk május 29. 19.00 órától közös színházlátogatásra a Gólem Színházba (1077 Budapest, Csányi utca 3.) a színdarab megtekintésére. Jegyek korlátozott számban, kedvezményes áron, 4.700,- Ft-ért vásárolhatók Arató Juditnál. Telefon: 30/41-41-640, e-mail: aratojudit05@gmail.com.

A BUDAI MICVE KLUB májusi programja

Május 05.
(vasárnap)

15.00 órától BUDAPESTI ÉLET MENETE. A holokauszt 80. és az *Élet Menete* 20. évfordulója. A holokauszt áldozataira emlékező Élet menete felvonulást *Budapest* is megrendezzük minden évben. Ezen a napon több ezren indulunk el a városba, hogy jelenlétünkkel demonstráljunk a kirekesztés és az előítéletek minden formája ellen. Az Élet Menetén már 2003 óta gyűlhetnek össze fiatalok, idősek, zsidók és nem zsidók, hogy őszintén emlékezzenek. Az Élet Menete a *Dohány* utcai zsinagóga előtti *Herzl* térről a *Keleti* pályaudvarra érkezik, ahol a főbejárat előtt egy különlegesen látványos színpadon emlékezünk és emlékeztetünk, majd ezt követően a program végén „Az Élet Vonatával” több mint 500 diákot indítunk útnak, hogy másnap részt vegyenek *Auschwitz-Birkenau* között a nemzetközi menetben. Akik biztosan ott lesznek velünk: **KORCSOLÁN ORSOLYA, BALÁZSOVITS EDIT, GERENDÁS PÉTER, KEREKES JÓZSEF, MARIANNE MILLER, TAL SONDAK, ADER MILLER** izraeli színész.

Május 29.
(szerda)

19.00 órától KÖZÖS SZÍNHÁZLÁTOGATÁS a GÓLEM SZÍNHÁZBA. *Cím: 1077 Budapest, Csányi utca 3. ANAT GOV: JAJ, ISTENEM!* című előadását nézzük meg. Szereposztás: **ELLA: GRYLLUS DORKA, ISTEN: KÁLID ARTÚR, RENDEZŐ: BORGULA ANDRÁS.** Ebben az egyedi hangvételű, különös alapszituációt felhasználó színdarabban egyszerre nevelhetjük ki magunkat és a (jó) Istent is... már aki meri nevetni. A földre látogató égi tünemény azzal a szándékkal érkezik a pszichológushoz, hogy rendbe tegye az „életét” - de hogy miért pont most, és miért ide érkezik, és, hogy sikerül-e meggyógyulnia... Jaj, Istenem, ezt még nem áruljuk el. Hiszen az első a diszkréció: a pszichológust köti a pszichológusi eskü... Bár, kire esküdött fel? Istenre?
Jegyek korlátozott számban, kedvezményes áron, 4.700,- Ft-ért vásárolhatók Arató Juditnál. Telefon: 30/ 41-41-640, e-mail: aratjudit05@gmail.com.

Állandó programjaink

Csütörtökönként

18.00 órától FRANKEL BARÁTI KÖR. Csevegés, társasjáték, kártya, sakk. Várjuk új tagok jelentkezését!

Péntekenként

SZOMBATKÖSZÖNTŐ FOGLALKOZÁS OVISOK ÉS KISISKOLÁSOK RÉSZÉRE.

A foglalkozást *Sebdenics Barnabás* és *Hegedűs Dávid* vezeti. Időpont: nyáron 18.30, télen 18.00. Amiben részed lehet: gyertyagyújtás, barhesz evés, zsidó mesék, hórázás, héber dalok, kézműveskedés, dráma játékok, zsidó ünnepek, beszélgetés és persze új barátok. Várunk sok szeretettel a *Mezúze* klubban. Részletek: www.frankel.hu

BUDAI MICVE KLUB

Frankel Leó úti Zsinagóga kóser rendezvények kiváló helyszíne

Esküvő, bar/bat micva, születésnap, céges rendezvények, villás reggelik teljeskörű szervezését és lebonyolítását vállaljuk.

Információért, referenciákért hívjon a következő telefonszámokon:

06 30 4141-640 (Arató Judit)

Budai Sófár

A BZSH Budai Körzet és a Frankel Zsinagóga Alapítvány havonta megjelenő kiadványa
Elnök: Tordai Péter • Rabbi: Dr. Verő Tamás • Klubvezető: Arató Judit
Főszerkesztő: Sárosi Viktória (sarosimaci@gmail.com, 06-30-551-2002)
A szerkesztőség címe: 1023 Budapest, Frankel Leó út 49.
Iroda: Sárosi Éva • Irodai órák: hétköznap 7-13 óráig • Telefon: 326-1445
Internet: www.frankel.hu • E-mail: info@frankel.hu
Nyomdai előkészítés: Katisch • Nyomda: Gléda Kft.
Támogató: Frankel Zsinagóga Alapítvány, MAZSÖK